

Adam Muszyński

Przygotowanie i doskonalenie zawodowe pracowników w Centrum Kształcenia Ustawicznego na przykładzie Ośrodka Szkolenia Kursowego "MADA"

Problemy Profesjologii nr 1, 127-136

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZYGOTOWANIE I DOSKONALENIE ZAWODOWE PRACOWNIKÓW W CENTRUM KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO NA PRZYKŁADZIE OŚRODKA SZKOLENIA KURSOWEGO „MADA”

1. Uwarunkowania ekonomiczne

Kształcenie ustawiczne jest terminem wieloznacznym. Niekiedy pojmowane jest jako idea zakładająca kształcenie i wychowanie człowieka przez całe życie. Jest to jeden ze sposobów traktowania kształcenia ustawicznego. W innym znaczeniu kształcenie ustawiczne jest po prostu potrzebą i właściwością współczesnego człowieka, które warunkują rozwój jego zdolności oraz wszechstronny rozwój jego osobowości w ciągu całego życia.

W ujęciu Departamentu Kształcenia Ustawicznego Ministerstwa Edukacji Narodowej „kształcenie ustawiczne (kształcenie ciągłe) jest to proces ciągłego doskonalenia kwalifikacji ogólnych i zawodowych, jest to również zasada współczesnego świata, zgodnie, z którą kształcenie trwa przez całe życie człowieka, obejmując odnawianie, poszerzanie i pogłębianie jego kwalifikacji ogólnych i zawodowych”¹. Można więc uznać, że przedstawione powyżej określenie może być wykorzystywane dla potrzeb niniejszych rozważań. Odzwierciedla bowiem zadania i rolę kształcenia ustawicznego we współczesnym świecie. Wobec gwałtownych zmian, jakim podlega rzeczywistość, a zwłaszcza wobec tempa postępu naukowo-technicznego, wykształcenie zdobyte w systemie szkolnym stopniowo staje się przestarzałe. Toteż koniecznością staje się kontynuowanie kształcenia przez całe życie w takich formach organizacyjnych i rozmiarach, jakie dla przedstawicieli danego zawodu są optymalne, tzn. jakie umożliwiają im odnawianie i poszerzanie kwalifikacji ogólnych i zawodowych.

Kształcenie ustawiczne stanowi nie tylko jest postrzegane jako problem oświatowy. Ze względu na zadania staje się ono w coraz większym stopniu problemem ekonomicznym.

W rozumieniu międzynarodowym główne zadania kształcenia ustawicznego to podnoszenie kwalifikacji ludzi czynnych zawodowo. W ramach realizacji tych zadań prowadzone są kursy i studia aktualizujące, doskonalące, doksztalcające, umożliwiające zdobycie nowej specjalizacji, a czasem nowego zawodu. Ma to ogromne znaczenie przy dużym

¹ Zadania Departamentu Kształcenia Ustawicznego MEN, Warszawa, kwiecień 1991.

tempie rozwoju gospodarczego, przy wdrażaniu nowych technik i technologii. Ocenia się, że ostatnio na wszystkich obszarach działalności gospodarczej skraca się okres dezaktualizacji wiedzy wyniesionej ze szkół. Oznacza to, że niedawni absolwenci stają się tylko posiadaczami dyplomów. W tej sytuacji podnoszenie kwalifikacji staje się sprawą życiową dla człowieka, firmy i dla gospodarki. Wagę tych spraw doceniają kraje wysoko uprzemysłowane. Innowacje, nowe produkty, nowe technologie zmieniają strukturę kwalifikacyjną firmy i wymagają kadry posiadającej odpowiednie umiejętności. Wiedza obecnie uważana jest za największy kapitał. Stąd też w krajach wysoko uprzemysłowanych wszelkie zmiany technologiczne poprzedzane są stosownymi przygotowaniem załogi do sprostania nowym zadaniom oraz eliminowania poczucia zagrożenia wynikającego z braku niezbędnych umiejętności do realizacji nowych zadań.

W sferze ekonomicznej jednym z problemów jest finansowanie kształcenia ustawicznego. Spraw oświaty nie można rozpatrywać w oderwaniu od sytuacji gospodarczo-społecznej. Interesujące w tym względzie są doświadczenia takich krajów Europy, jak Wielka Brytania, Włochy, Szwecja, Niemcy i Austria. W tych krajach różny jest sposób finansowania form oświaty pozaszkolnej, przy czym gros wydatków ponoszą w tym zakresie władze państwowe i samorządowe oraz związki zawodowe i zakłady pracy. Istnieją też kraje, jak Szwecja, gdzie oświata dorosłych jest bezpłatna. Francja zaś jest przykładem znaczącego interwencjonizmu państwowego². Ocenia się, że szereg rozwiązań zastosowanych w krajach Europy Zachodniej może znaleźć zastosowanie w Polsce. Niezbędne jednak są w tym względzie nowe uregulowania prawne dostosowane do zmieniającej się sytuacji gospodarczo-społecznej naszego kraju.

W rozważaniach Ministerstwa Edukacji Narodowej przewijało się dotychczas kilka propozycji związanych ze sposobami finansowania edukacji dorosłych:

- w formach szkolnych w systemie dziennym zapewnić finansowanie przede wszystkim z budżetu państwa,
- formy szkolne wieczorowe i zaoczne oraz pozaszkolne powinny być finansowane w 1/3 z budżetu państwa – o ile dotyczą kierunków kształcenia zgodnego z polityką rozwoju gospodarczego, w 1/3 z budżetu gminy, a w 1/3 z funduszu własnego słuchacza,
- programy edukacyjne mające na celu zmianę mentalności i postaw, powinny być finansowane z budżetu państwa, ale także fundacji i stowarzyszeń, towarzystw, pod warunkiem realizacji polityki państwa w tym zakresie³.

Niestety, jak dotąd problemy te nie zostały kompleksowo rozwiązane i wymagają rozstrzygnięć ustawowych⁴.

² Gerlach R., Nauczyciel w pozaszkolnych formach oświaty zawodowej w Polsce, Bydgoszcz 1997, s. 80-81.

³ Tamże.

⁴ Józefowicz B., Rola edukacji dorosłych w gospodarstwie rynkowej ze szczególnym uwzględnieniem problemów występujących w okresie przejściowym, [w:] Kształcenie ustawiczne w sytuacji wolnego rynku, Wydawnictwo TWWP, Karpacz 1993, s. 28.

Rozwiązanie sposobów finansowania edukacji dorosłych jest w zasadzie ściśle związane z jej organizacją i zarządzaniem. Z pewnością finansowanie publicznych i niepublicznych form pozaszkolnych wymaga zdecentralizowania i zróżnicowania, stosownie do możliwości budżetu gminy i słuchaczy. W partycypowaniu kosztów powinni uczestniczyć pracodawcy, słuchacze, a w regionach o dużym zagrożeniu bezrobociem także urzędy pracy. Współdziałanie wielu partnerów zwiększa możliwości oraz efektywność tego finansowania.

2. Regulacje prawne

Obowiązujące w ostatnich latach w Polsce przepisy prawne, regulujące zasady, organizacyjno-programowe kształcenia, doksztalcania i doskonalenia zawodowego i ogólnego dorosłych zostały zmienione ustawą z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz.U. nr 95, poz. 425 z 1991r.) oraz aktami wykonawczymi do tej ustawy. Nowe przepisy zostały dostosowane do zmieniającej się sytuacji gospodarczo-społecznej oraz zharmonizowane z regułami reformy gospodarczej. Mają one charakter ogólny, określający zasady podnoszenia poziomu wiedzy ogólnej i kwalifikacji zawodowych dorosłych. W ustawie nie zakwestionowano wcześniejszej organizacji kształcenia ustawicznego. Chodziło raczej o stopniową modyfikację, w celu jej dostosowania do rzeczywistych potrzeb i realnych możliwości.

Czytamy w niej, że „system oświaty zapewnia (...) w szczególności możliwość uzupełnienia przez osoby dorosłe wykształcenia ogólnego, zdobywania lub zmiany kwalifikacji zawodowych i specjalistycznych” (Art. 1 pkt. 8)⁵.

W innym miejscu Ustawy (Art. 68) czytamy również, że:

- Minister Edukacji Narodowej i Minister Pracy i Polityki Socjalnej w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami określa w drodze rozporządzenia zasady podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych,
- Właściwi ministrowie w porozumieniu z Ministrami Edukacji Narodowej oraz Pracy i Polityki Socjalnej mogą określić w drodze rozporządzenia organizację i zasady działania ośrodków doskonalenia zawodowego i innych placówek kształcenia ustawicznego dorosłych,
- Rada Ministrów może określić w drodze rozporządzenia zasady odpłatności za naukę w ośrodkach doskonalenia zawodowego i innych placówkach kształcenia ustawicznego dorosłych⁶.

Zapisy ustawowe wskazują, że istniejące dotychczas rozwiązania organizacyjne kształcenia ustawicznego zostały stopniowo modyfikowane i dostosowane do rzeczywistych potrzeb i istniejących możliwości.

⁵ Dz.U. nr 95, poz. 425 z 1991 r.

⁶ Tamże.

Przepisy dotyczące kształcenia, doksztalcenia i doskonalenia ogólnego i zawodowego dorosłych w formach pozaszkolnych znalazły się w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 12 października 1993 roku w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych (Dz. U. Nr 103 poz. 472 z 1993r.). Przepisy tego rozporządzenia mają zastosowanie w odniesieniu do osób podnoszących kwalifikacje zawodowe i wykształcenie ogólne, zakładów pracy oraz organizatorów oświaty dorosłych, prowadzących działalność w formach szkolnych i pozaszkolnych. Określają one, że przez podnoszenie kwalifikacji zawodowych i kształcenia ogólnego dorosłych rozumie się kształcenie w szkołach dla dorosłych i szkołach wyższych oraz kształcenie, doksztalcenie, a także doskonalenie w formach pozaszkolnych. W myśl tego rozporządzenia podnoszenie kwalifikacji zawodowych oraz wykształcenia ogólnego mogą być prowadzone przez wskazanych w nim organizatorów. Zostali oni zobowiązani do zapewnienia odpowiedniej dokumentacji dla prowadzonej przez siebie działalności.

Postanowienia rozporządzenia określiły również rodzaje dokumentów, które potwierdzają ukończenie pozaszkolnych form kształcenia, doksztalcenia i doskonalenia.

Nowe przepisy prawa edukacyjnego, chociaż w wielu przypadkach niedoskonałe i w części mające charakter fakultatywny pozwalają jednak dzięki swej ogólności na tworzenie systemu edukacji dorosłych zdolnego do zaspokajania potrzeb społeczno-gospodarczych.

Nie są to jeszcze rozwiązania w pełni zadowalające. Konieczne są dalsze prace w tym względzie, zmierzające w kierunku systemowego podejścia do spraw edukacji ustawicznej, zwłaszcza w formach pozaszkolnych. Wydaje się, że wysuwany coraz częściej postulat uchwalenia ustawy o oświacie dorosłych jest coraz bardziej zasadny. W tego typu akcie prawnym można by kompleksowo uporządkować zasady funkcjonowania oświaty pozaszkolnej⁷. Oświaty tej nie można pozostawiać poza kontrolą państwa, wychodząc z założenia, że najlepszym rozwiązaniem jest komercjalizacja usług w tym zakresie. Konieczne jest, przynajmniej częściowo finansowanie tej oświaty przez państwo i samorządy terytorialne oraz stały nadzór nad instytucjami edukacji pozaszkolnej.

Korzystne regulacje formalno-prawne sprzyjające funkcjonowaniu edukacji ustawicznej zostały przewidziane w przygotowywanej nowelizacji ustawy o systemie oświaty. W projektowanej zmianie zapisu art. 68 ust. 1 sprecyzowano zakres kształcenia ustawicznego obejmujący:

- edukację mającą na celu dostosowanie umiejętności do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych,
- kształcenie ogólne i zawodowe w szkołach dla dorosłych,
- kształcenie, doksztalcenie i doskonalenie w formach pozaszkolnych, w tym rekwifikację, a także samokształcenie.

⁷ W tej sprawie wyraził stanowisko Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego w oświadczeniu opublikowanym w Głosie Nauczycielskim z dnia 20.02.1994 r. Zarząd Główny zwraca się w nim „z propozycją opracowania przez MEN projektu ustawy o systemie edukacji ustawicznej, która w sposób systemowy określiłaby kierunki rozwoju oświaty dorosłych”.

Nowym istotnym elementem w projekcie zmian w ustawie o systemie oświaty jest zapowiedź uzyskania akredytacji przez placówki prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych. Stanowiłaby ona formalne potwierdzenie w drodze decyzji administracyjnej właściwego kuratora oświaty, że dana placówka spełnia określone wymagania i zapewnia wysoką jakość prowadzonego kształcenia.

Projekt ustawy określa również pięć kryteriów uzyskania akredytacji:

- posiadanie bazy wyposażonej w nowoczesne środki dydaktyczne,
- zatrudnianie wykwalifikowanej kadry przygotowanej do realizacji zadań związanych z wprowadzeniem nowych form i metod nauczania oraz nowoczesnych technik i technologii,
- osiąganie wysokiej efektywności prowadzonego kształcenia, dokształcania i doskonalenia,
- opracowywanie, wdrażanie i upowszechnianie nowatorskich rozwiązań programowo-metodycznych i organizacyjnych,
- opracowanie i wydawanie materiałów metodyczno-dydaktycznych dla wykładowców i słuchaczy.

W przypadku stwierdzenia w trybie nadzoru niespełnienia przez placówkę warunków wymaganych do uzyskania akredytacji kurator oświaty może ją cofnąć. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej określi szczegółowe warunki i tryb przyznawania akredytacji oraz skład i sposób działania zespołu powołanego przez kuratora oświaty do przeprowadzenia oceny działalności danej placówki.

W projekcie ustawy z zadowoleniem należy przyjąć zapisy, które są związane z przygotowaniem społeczeństwa do zmieniającej się sytuacji gospodarczo-społecznej w kraju. Równie interesująca jest troska o wysoką jakość usług edukacyjnych przez placówki kształcenia ustawicznego. Realizacja ambitnych zamierzeń ustawowych wymagać będzie szeregu działań organizacyjnych. Nie są to jeszcze działania w pełni zadowalające. Nadal konieczne są prace zmierzające do systemowego podejścia do spraw pozaszkolnej oświaty ustawicznej, które winny znaleźć rozwiązanie w ustawie o edukacji ustawicznej.

Wobec przystąpienia Polski do Unii Europejskiej potrzeba uregulowania ustawowego całości problemów kształcenia ustawicznego dorosłych staje się sprawą o pierwszoplanowym znaczeniu. Warto podkreślić, że wyprzedziły nas w tym względzie takie kraje kandydujące do Unii, jak Czechy i Słowacja. Interesujący projekt ustawowych unormowań prawnych uwzględniających doświadczenia krajów rozwiniętych został opracowany przez Komitet ds. Integracji Europejskiej Łódzkiej Federacji SWT-NOT.

Zawiera on następujące zapisy:

- misję i rolę państwa, administracji lokalnej, przedsiębiorstw, organizacji i stowarzyszeń społecznych, związków zawodowych i organizacji pracodawców w zakresie edukacji ustawicznej,
- definicję kształcenia ustawicznego i jego form,
- rodzaje i zasady działania, akredytacji i kontroli instytucji kształcenia ustawicznego,

- zasady finansowania kształcenia ustawicznego,
- uprawnienia indywidualne i zbiorowe pracowników w zakresie kształcenia ustawicznego,
- udział i zobowiązania pracodawców w zakresie kształcenia ustawicznego.

Szczególnie istotnym dokumentem porządkującym problemy edukacji ustawicznej jest przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 lipca 2003 Strategia Rozwoju Kształcenia Ustawicznego do roku 2010. W działalności praktycznej instytucji i organizacji ma ona znaczenie szczególne.

3. Kierunki prowadzenia działalności w PKU „MADA” w Głogowie

Placówka Kształcenia Ustawicznego „MADA” znajduje się w Głogowie. Początek jej działalności przypada na 1989 rok, czyli działalność prowadzona jest od 15 lat. Placówka obecnie zatrudnia 4 osoby na stałe, jednocześnie zatrudniając na umowy zlecenia i o dzieło około 100 osób. Placówka w całości kierowana jest i zarządzana przez właściciela, Adama Muszyńskiego.

Obszar prowadzonej działalności obejmuje:

- szkolenia w zakresie nauki jazdy samochodem, motocyklem itp.,
- szkolenia w obsłudze wózków samojezdnych,
- usługi spawalnicze,
- usługi w zakresie obsługi komputera,
- usługi pedagogiczne.

Liczba i zakres świadczonych usług są weryfikowane w zależności od zapotrzebowania rynkowego.

Misją placówki jest świadczenie usług kształcenia ustawicznego dla mieszkańców powiatu głogowskiego na najwyższym poziomie. Właściciel jednostki zamierza rozszerzać wachlarz usług w zależności od potrzeb rynku. Obecna sytuacja rynkowa jest dość trudna dla placówek kształcenia ustawicznego, gdyż jest to związane z liczbą likwidacją przedsiębiorstw w powiecie, ale również ze znacznym ubożeniem społeczeństwa. Docelowa grupa odbiorców usług to osoby w wieku od 18 do 45 lat. Szkolenia przeprowadzane w placówce muszą łączyć dwa podstawowe elementy związane z utrzymaniem się na rynku: cena usługi i jakość. Cena usługi jest stale weryfikowana na podstawie kształtowania się cen na rynku konkurencji. Reguła cenowa jest więc oparta na klasycznej formule cenowej. Właściciel w miarę możliwości zamierza świadczyć usługi w podstawowym zakresie, nawet jeśli koszty będą wyższe od ceny usługi. Dotyczy to głównie szkoleń na prawo jazdy, obsługę wózków samojezdnych, usług spawalniczych, komputerowych itp.

Dlatego też cel główny, jakim jest utrzymanie się na rynku i rozwój, osiągany jest poprzez cele cząstkowe, do których należy zaliczyć:

- oferowanie konkurencyjnych cen w powiecie głogowskim,
- poszukiwania bezpośrednio usługobiorców w przedsiębiorstwach, urzędach pracy,
- branie udziału w przetargach na świadczenie usług,

- utrzymywanie wysokiej jakości świadczonych usług.

4. Baza

Placówka Kształcenia Ustawicznego „MADA” posiada dwa ośrodki świadczące usługi w Głogowie:

- przy ul. Obrońców Pokoju 10,
- przy ul. 1 Maja 2.

Oba ośrodki wyposażone są w sale komputerowe oraz nowoczesne urządzenia audiowizualne wspomagające proces dydaktyczny. W każdym z ośrodków znajdują się dwie sale komputerowe, wyposażone w osiem komputerów. W miarę możliwości finansowych, komputery wymieniane są na nowocześniejsze jednostki. Wymienione komputery wyposażone są w specjalistyczne oprogramowane służące szkoleniom.

Dodatkowo, placówka ta posiada własne samochody i plac manewrowy, dla potrzeb kształcenia przyszłych kierowców.

W określonych przypadkach, szkolenia prowadzone są poza placówką, bezpośrednio u zleceniodawcy w przedsiębiorstwie.

5. Mniejsze ośrodki edukacji zawodowej w systemie edukacji regionalnej

W odniesieniu do całokształtu spraw dotyczących kształcenia i wychowania stosuje się termin system oświaty lub system edukacji. Pod tym pojęciem rozumie się przeważnie „ogół odpowiednio powiązanych ze sobą placówek i instytucji wychowania bezpośredniego i pośredniego umożliwiający obywatelom zdobywanie wykształcenia ogólnego i zawodowego oraz wszechstronny rozwój osobowości”⁸. Placówki i instytucje wchodzące w skład systemu edukacji można podzielić na szkolne i pozaszkolne. (rys. 1).

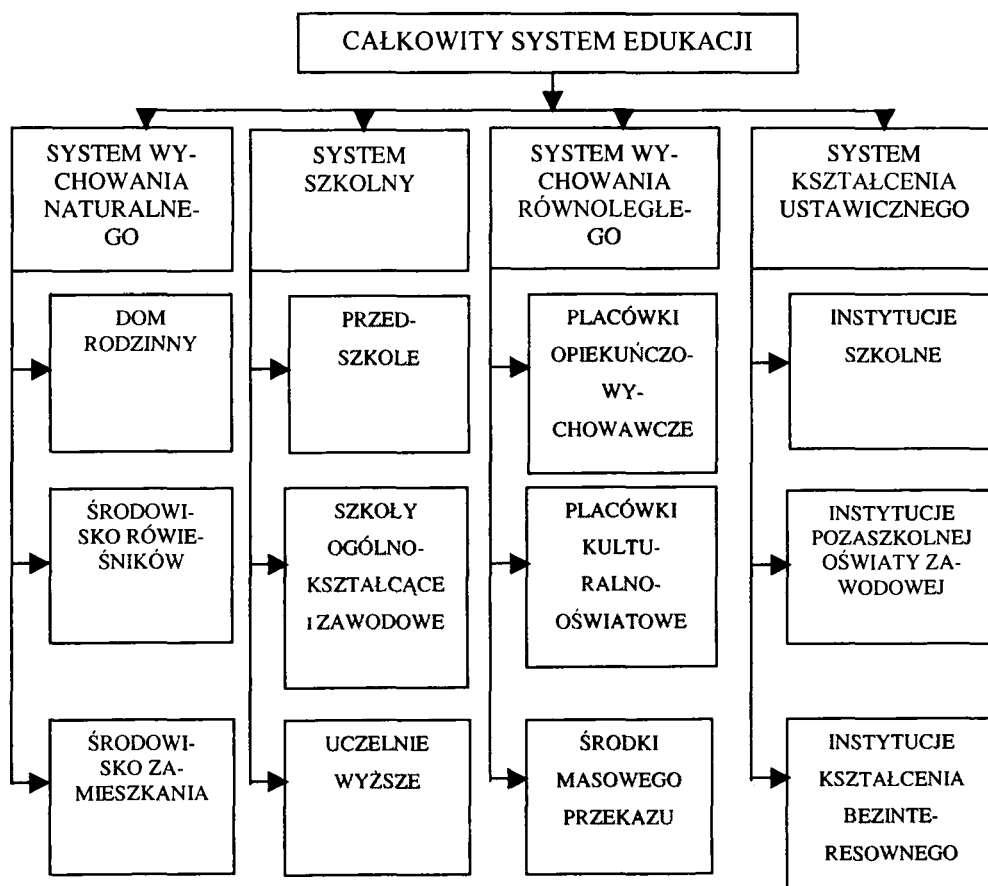
Inny podział członów systemu edukacji obejmuje:

- system wychowania naturalnego lub rodzinnego,
- system szkolny,
- system wychowania równoległego,
- system kształcenia ustawicznego⁹.

⁸ Okoń W., Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 1996, s. 272.

⁹ Tamże.

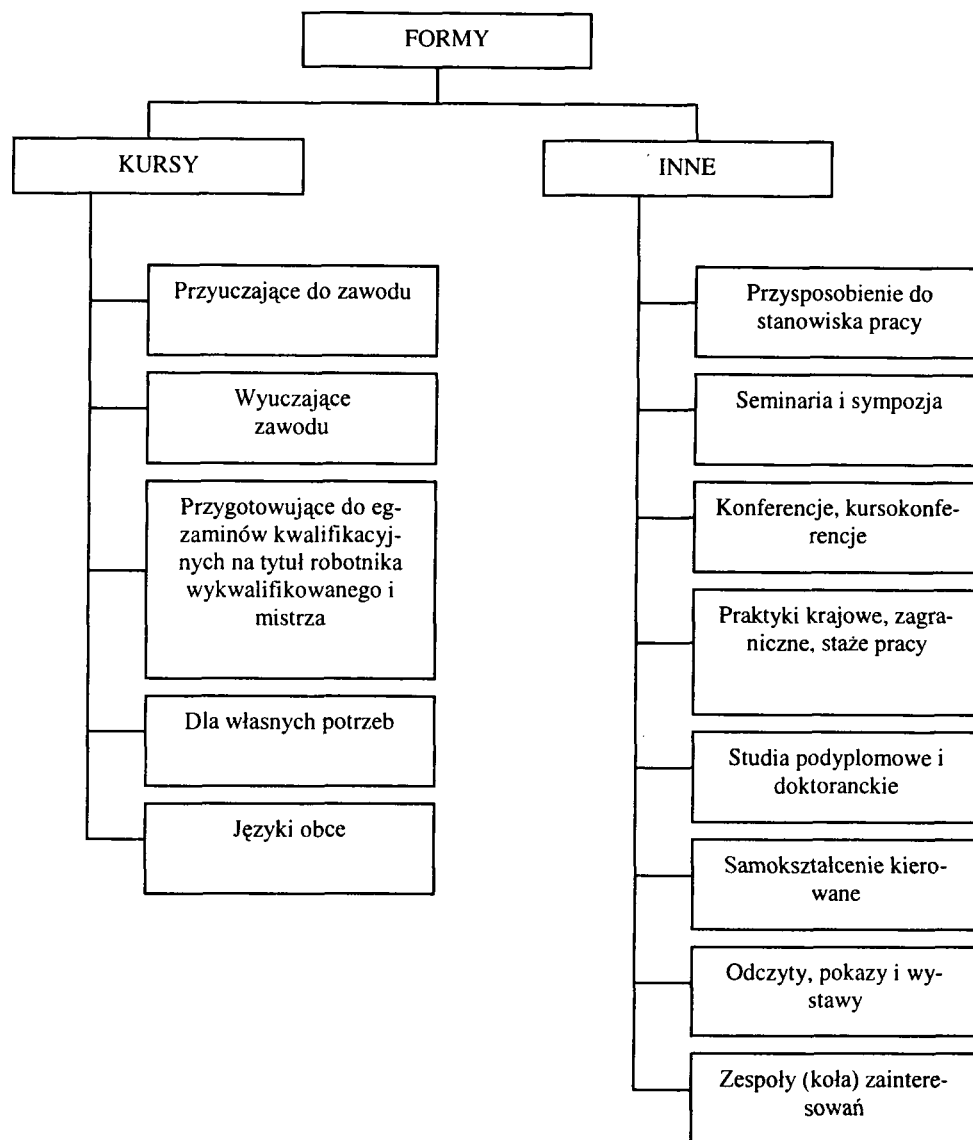
Rys. 1. Kształcenie ustawiczne w polskim systemie edukacji

Źródło: Gerlach R., *Nauczyciel w pozaszkolnych formach oświaty zawodowej w Polsce*, Bydgoszcz 1993, s. 51.

Miejsce kształcenia ustawicznego w polskim systemie edukacji ilustruje powyższy rysunek. W przedstawionym systemie edukacji kształcenie ustawiczne stanowi czwarty segment, w skład którego wchodzi szkoła dla dorosłych oraz instytucje pozaszkolnej oświaty. Formy szkolne tworzą szkoły dla dorosłych wszystkich stopni i rodzajów – podstawowe, zasadnicze, średnie i wyższe. Do form pozaszkolnych zalicza się: studia podyplomowe, staże zawodowe, kursy i seminaria, praktyki pracownicze, samokształcenie kierowane, kursokonferencje, szkolenia przywarsztatowe, odczyty i inne. Pozaszkolne formy kształcenia ustawicznego ilustruje rysunek 2.

Rys. 2. Pozaszkolne formy kształcenia dorosłych

Źródło: Suchy S., Jak zdobyć zawód i pracę, Radom 1995, s. 45 i 78.

Podstawową formę podwyższenia poziomu i kwalifikacji dorosłych, oprócz szkół, stanowią kursy. Przyjmując za kryterium cel można je podzielić na:

- przyuczające do wykonywania określonej pracy,
- wyuczające zawodu,
- doksztalające,

- doskonalące.
- przygotowujące do egzaminów eksternistycznych, języka obcego, ogólnokształcące, zaspokajające zainteresowania pracowników.

Można przyjąć realizowaną przez nas proces przygotowania i doskonalenia zawodowego obejmuje wszystkie przyjęte w polskim systemie kształcenia ustawicznego formy edukacji zakres i intensywność prowadzonych przez nas działań jest ściśle sprzężona z potrzebami gospodarki w regionie. Doświadczenia wielu lat ukazują, że w tym zakresie jesteśmy firmą o znacznej renomie i uznaniu naszych kontrahentów.

Rec. Z. Wołk

Literatura

1. Gerlach R., Nauczyciel w pozaszkolnych formach oświaty zawodowej w Polsce, Bydgoszcz 1993.
2. Gerlach R., Nauczyciel w pozaszkolnych formach oświaty zawodowej w Polsce, Bydgoszcz 1997.
3. Józefowicz B., Rola edukacji dorosłych w gospodarstwie rynkowej ze szczególnym uwzględnieniem problemów występujących w okresie przejściowym, W: Kształcenie ustawiczne w sytuacji wolnego rynku, Wydawnictwo TWWP, Karpacz 1993.
4. Okoń W., Nowy słownik pedagogiczny, Warszawa 1996.
5. Suchy S., Jak zdobyć zawód i pracę, Radom 1995.